

Zeszyt inspiracji
do spektaklu
pt. *Łysek z pokładu Idy*
w reżyserii Konrada
Dworakowskiego

Łysek z pokładu Idy, czyli o odczuwaniu

Wprowadzenie

Zeszyt inspiracji jest adresowany do nauczycieli, pedagogów, a także pozostałych osób, które chciałyby w nietypowy sposób porozmawiać o spektaklu pt. *Łysek z pokładu Idy*. Zadania można wykonywać z dziećmi od 9 roku życia, ale materiał nadaje się także do pracy z młodzieżą i osobami dorosłymi. Teatralna reinterpretacja pozwala poruszyć tematy ważnych relacji i trudności dnia codziennego, z którymi czasem musimy się mierzyć. Zdarza się, że znajdujemy się w sytuacji, która wydaje nam się bez wyjścia. Oślepieni niczym Łysek, nie możemy znaleźć rozwiązania. Co możemy zrobić w takich momentach? Kogo poprosić o pomoc? Czy sami mamy w sobie siłę, która napędzi nas do działania?

Spektakl w reżyserii Konrada Dworakowskiego jest pretekstem do rozmowy nie tylko o relacjach, ale także o samym Śląsku i poczuciu tożsamości jego mieszkańców. Pracując z dziećmi, pamiętajmy, że są one doskonałymi obserwatorami. Warto porozmawiać z uczniami o tym, jak postrzegają śląskie kopalnie, jakie znają historie z nimi związane oraz jak wyobrażają sobie przyszłość tego regionu Polski.

No Łysek! Robimy!

Usiądźcie w kole. Wytlumacz, że dzisiejsze warsztaty będą dotyczyć spektaklu pt. *Łysek z pokładu Idy* w reżyserii Konrada Dworakowskiego. Zapytaj, czy wszyscy widzieli przedstawienie. Jeśli wśród uczestników znalazły się osoby, które go nie oglądały, powiedz im, że mogą wyobrazić sobie bohaterów, o których będziecie rozmawiać. Poproś uczniów, aby przypomnieli sobie, która scena najbardziej zapadła im w pamięć? Przygotuj paski papieru w różnych kolorach. Uczestnicy zapiszą na nich swoje *słowa klucze* – skojarzenia dotyczące sztuki. To może być ważna dla nich scena, ale może być też kolor, dźwięk czy słowo, które zapamiętali. Słowa można zastąpić rysunkami. Połóżcie kartki na podłodze. Spróbujcie wspólnie je pogrupować i ułożyć blisko siebie podobne treści. Powstanie nam w ten sposób *mapa skojarzeń* na temat spektaklu. Dzięki temu zadaniu dowiesz się, co najsilniej poruszyło uczestników. Wspólna mapa pozwoli wam porozmawiać o ważnych momentach. Zapytaj o emocje, jakie towarzyszą uczniom, gdy myślą o poszczególnych scenach.

On ma takie serce jak człowiek. Tak samo umie się radować ono i tak samo cierpieć jak ludzkie serce.

Porozmawiajcie o relacji, jaka łączyła Kuboka i Łyska. Czy wiecie, że podobna historia wydarzyła się naprawdę na Śląsku? Wieloletnia przyjaźń między koniem Brunokiem a Henrykiem Konskiem miała swój początek podczas ciężkiej pracy w kopalni Jankowice. Ta niezwykła relacja trwała długie lata, także gdy koń Brunok opuścił kopalnię.

Podzielcie się na mniejsze zespoły. Znajdźcie słowa, które najlepiej oddają to, co łączy Łyska z Kubokiem. Jak nazwalibyście tę relację? Po czym możemy ją poznać? Jakie gesty aktorów wyrażały uczucia w spektaklu? Po czym my poznajemy, że komuś na nas zależy?

Zapisać na kartkach słowa, które przychodzą wam do głowy, gdy myślicie o PRZYJAŹNI albo o MIŁOŚCI. Rozłóżcie je na podłodze w sali w różnych miejscach. Teraz niech każdy zespół spróbuje połączyć kartki papierową taśmą. Możecie łączyć swoje słowa z zapiskami innych osób. Możecie szukać różnorodnych dróg między słowami, taśmy mogą się przecinać w różnych miejscach.

Troska, radość, gniew, smutek – co znalazło się na waszych kartkach? Taśmy przypominają korytarze kopalni, w których pracowali Kubok z Łyskiem. Pospacerujcie między słowami, próbując odnaleźć połączenia. Relacje, o których rozmawialiście wymagają wzajemnego zaufania. Łysek ufał Kubokowi; gdy koń tracił wzrok, górnik dbał o jego bezpieczeństwo.

Dobierzcie się w pary. Niech jedno z was zamknie oczy, a drugie przeprowadzi go przez *korytarz relacji*. Zadaniem przewodnika jest poprowadzenie drugiej osoby. Zbudowanie relacji wymaga uważności i empatii. Zadbajcie o to, aby prowadzona osoba czuła się bezpiecznie. Możecie prowadzić ją za rękę lub ramię. Uważajcie, aby nie wpadać na innych, ale wykonujcie to ćwiczenie jednocześnie całą grupą. Nie spieszcie się. To doświadczenie potrzebuje czasu. Zaufania nie buduje się od razu. Niech osoba, która jest prowadzącym czyta słowa, które mijają.

Możecie także stworzyć *korytarz relacji* angażując równocześnie w to całą grupę. Stańcie w dwóch rzędach w takiej odległości, aby osoba, która będzie spacerowała między wami, mogła swobodnie przejść. Teraz jako grupa musicie się o nią zatroszczyć. Zadbajcie o to, aby zapewnić jej bezpieczeństwo, gdy zamknie oczy. Spróbujcie szeptać różne słowa, które kojarzą wam się z MIŁOŚCIĄ albo PRZYJAŹNIĄ, ale wykonajcie to ćwiczenie w skupieniu.

Na koniec usiądźcie w kole i porozmawiajcie. Czasem relacje, które nas łączą są bardzo złożone. Gniew, smutek, złość to emocje, które pojawiają się także wtedy, gdy kogoś kochamy lub z kim się przyjaźnimy. Czy zdarzyło wam się złościć na swojego przyjaciela lub przyjaciółkę albo gniewać na kogoś, kto jest dla was ważny? Porozmawiajcie także o tym, jakie emocje towarzyszyły wam, kiedy spacerowaliście z zamkniętymi oczami. Czy coś was zaskoczyło w tym ćwiczeniu? Jak czuliście się w roli tego, który miał bezpiecznie przeprowadzić drugą osobę przez korytarze, a jak w sytuacji, gdy w grupie odpowiadaliście za bezpieczeństwo osoby, która przechodziła między wami?

Santa Barbara, ora pro nobis!

Spektakl pt. *Łysek z pokładu Idy* Teatru Ateneum jest świetnym pretekstem do tego, aby porozmawiać z dziećmi o Śląsku. Czasy koni pod ziemią minęły, ale sposób, w jaki spektakl dotyka tematu górnictwa i kopalni jest wciąż aktualny.

Podzielcie się na kilkusobowe zespoły. Pretekstem do rozpoczęcia rozmowy będzie Śląsk. Możecie wypisać słowa, które przychodzą wam do głowy, gdy o nim myślicie. Te, które powtarzają się u więcej niż dwóch osób w grupie, zapiszcie mazakami na wierzchu pudełka. W środku zapiszcie słowa, które były mniej oczywiste. Mogą tam znaleźć się także rysunki. Odwołujcie się również do osobistych skojarzeń i spróbujcie wpisać np. imię dziadka albo taty. A może znacie jakąś historię związaną z kopalnią? Zróbcie w pudełkach otwory, przez które będziecie zaglądać do środka. Rozdaj grupom latarki, ale poproś, aby przez moment ich nie zapalać. Spróbujcie chwilę posiedzieć w ciemności. Czy słyszycie jakieś dźwięki i rozpoznajecie kształty?

Do tego zadania potrzebne będą pudełka, latarki oraz kilka flamastrów. Możesz użyć np. kartonów po butach.

A teraz zapalcie latarki. Odszukajcie pudełka i zaglądajcie do środka. Pobawcie się w odkrywanie słów i rysunków. Co znaleźliście?

Na koniec ćwiczenia usiądźcie wspólnie i porozmawiajcie o tym, co się wydarzyło. Jak czuliście się w ciemności? Co udało wam się odkryć? To, co na wierzchu pudełek, to często nasze oczywiste refleksje na temat Śląska czy też powierzchowny sposób myślenia o nim. To, co w środku odnosi się do osobistych skojarzeń i doświadczeń. Przy tej okazji możesz spytać, jak uczestnicy wyobrażają sobie Śląsk w przyszłości. Kiedyś w kopalniach pracowały konie. Później zastąpiły je maszyny. A jak będzie w przyszłości?

Dlaczego muszę być Łyskiem – ślepym koniem z kopalni?

Jestem koniem. Wiem, że nie wyglądam, ale jestem koniem. Ludzie pod ziemią jak są, to drążą długie tunele jak mrówki, ale ja nie jestem mrówką. Jestem koniem (...) Zamieszkałem w kopalni, bo tak napisał autor. Autor to ma dobrze, bo siedzi na górze i sobie wymyśla, gdzie kto ma być. Ten człowiek do kopalni, a ten na górę. Ten koń na łąkę i ma być dziki, a ten pod ziemię i ciągnąć będzie wagony. Słyszał mój autor historię koni pod ziemią i tak mnie napisał, jak słyszał. Dlaczego nikt mu nie powiedział o dzikich mustangach Ameryki, wolnych koniach stepu? Dlaczego nie napisał mnie na Dzikim Zachodzie?

Porozmawiajcie o monologu tytułowego bohatera. Łysek, tak jak i inne konie pracujące pod ziemią, trafił do kopalni wbrew swojej naturze. Czasem trudne zdarzenia sprawiają, że wydaje nam się, że jesteśmy w sytuacji bez wyjścia, że nie możemy zmienić swojego losu. W takich chwilach często nie widzimy rozwiązania. Spróbujcie przypomnieć sobie, co wydarzyło się pod koniec spektaklu? Czy Łyskowi udało się opuścić kopalnię? Jak do tego doszło?

Co można zrobić kiedy znajdziemy się w sytuacji, która wydaje nam się bardzo trudna? Spróbujcie przypomnieć sobie taką sytuację. Jak udało wam się z nią poradzić? A może ktoś wam w tym pomógł? A może to wy pomogliście komuś?

Jutro nastąpi przebudowa pochylni i łysek wyjdzie na powierzchnię!

W końcowej scenie spektaklu Barbórka trzyma w dłoni biały wiatrak. Jak myślicie, co on symbolizuje? Jakie macie skojarzenia z wiatrakiem? Poproś, aby każdy ze swojej kartki wyciął kwadrat. Na kwadracie narysujcie to, co w waszym życiu ważne. Możecie przedstawić to za pomocą symbolu. Możecie rysować po obu stronach kartki. Natnijcie ją po przekątnych do połowy. Zagnijcie rogi kartki do środka i przymocujcie pinezką do patyczka. Teraz wiatraczek można wprawić w ruch siłą własnego oddechu lub spacerować z nim po sali i obserwować, jak się porusza. Symbole z rysunków to siła napędowa waszego życia. Porozmawiajcie o tym, co w waszym życiu jest ważne i dodaje energii.

Do tego zadania
potrzebne będą
białe kartki, długie
wykałaczki lub
patyczki, nożyczki
i pinezki.

Słuchajmy, jak niezaprzeczalnie bije nasze czarne serce!

Czy pamiętacie piosenkę, która kończyła spektakl? Usiądźcie w kole. Przypomnij refren piosenki. Jak rozumiecie ten tekst? Może spróbujcie wspólnie ją zaśpiewać wystukując rytm o podłogę?

*To co na górze, niech będzie na górze,
To co na dole, niech będzie na dole,
Słońce rozjaśni prastary porządek,
Tu niebo, tu ziemia, tu człowiek.*

Podsumujcie dzisiejsze spotkanie. Porozmawiajcie przez chwilę o tym, co się wydarzyło. Podziękuj za wspólną pracę.

Bibliografia

Tina Oziewicz, *Co robią uczucia?*, Wydawnictwo Dwie Siostry.
Rita Kaczmarek, *Czarna książka*, Wydawnictwo Dwie Siostry.
Przemek Staroń, *Szkoła bohaterów i bohaterów*, czyli jak radzić sobie z życiem, Wydawnictwo Agora.
Isern Susanna, Bonilla Rocío, *Wielka księga supermocy*, Wydawnictwo Mamaniana.
G.L. Marvel, *Opowieści o zwierzętach, które zmieniły świat. 51 superbohaterów z krwi i kości*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.
Eric Chaline *50 zwierząt, które zmieniły bieg historii*, Oficyna Wydawnicza Alma -Press.

Publikacja stanowi element realizowanego przez Śląski Teatr Lalki i Aktora Ateneum projektu *EduAkcja – kontynuacja*. Jego celem było zachęcenie nauczycieli i pedagogów do prowadzenia działań twórczych towarzyszących wizycie w teatrze. Zadanie zakładało organizację warsztatów, konsultacji i konferencji oraz wydanie zeszytów metodycznych. Projekt został dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Opracowanie i koncepcja merytoryczna publikacji:
Aleksandra Rajska

Koordynator projektu:
Anna Jadwiga Nowak

Opracowanie graficzne i ilustracje:
Katarzyna Skoczylas

ISBN: 978-83-959873-0-4

Aleksandra Rajska

– absolwentka psychologii na Uniwersytecie Łódzkim, pedagog teatru, edukatorka, arteterapeutka, aktorka (Teatr Studyjny). Ukończyła moduł producent/kurator wydarzeń artystycznych w Laboratorium Nowych Praktyk Teatralnych, prowadzonym przez Uniwersytet SWPS, a także pedagogikę teatru w Instytucie Kultury Polskiej na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 2019 – 2020 uczestniczyła w projekcie Szkoła Patrzenia, skierowanym do osób zajmujących się szeroko pojętą sztuką wizualną. Jako pedagog teatru współpracowała z Teatrem im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, Teatrem Dzieci Zagłębia w Będzinie, Lubuskim Teatrem w Zielonej Górze i Śląskim Teatrem Lalki i Aktora Ateneum w Katowicach. Pracuje w dziale edukacji i upowszechniania w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie, gdzie prowadzi autorskie cykle i warsztaty dla dzieci, młodzieży, dorosłych i osób ze szczególnymi potrzebami.

PUBLIKACJA NA LICENCJI CREATIVE COMMONS: UZNANIE AUTORSTWA – NA TYCH SAMYCH WARUNKACH 3.0 POLSKA (BY-SA), (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/legalcode>)

